

ISSN - 2349-638x
Impact Factor 3.025
UGC Approved No.64259

Rayat Shikshan Sanstha's
Swami Sahajanand Bharati College of Education,
Shrirampur
NAAC Re-accredited "A" Grade

Two Day National Annual Conference

In Association with
Maharashtra State Secondary
Teacher Educators' Association (MSSTEA)

16 th & 17 th Dec.2017

**Aayushi International Interdisciplinary
Research Journal**
Special Issue- XVII

On

**"Assessment And Accreditation of Teacher
Education Institutes "**

Editor

Mr. Bhagwat Asaram Shinde

Assistant Professor,
Swami Sahajanand Bharati College of Education,
Shrirampur, Dist. Ahmednagar 413709 (M.S.)

Rayat Shikshan Sanstha's

**Swami Sahajanand Bharati College of Education,
Shrirampur, Dist. Ahmednagar**

Two day National Annual Conference

On

**Assessment & Accreditation of Teacher
Education Institutes**

On

16th & 17th December 2017

In Association with

**Maharashtra State Secondary Teacher Educator's
Association (MSSTEA)**

A Special issue of

**Aayushi International Interdisciplinary
Research Journal**

Special Issue- XVII ISSN –2349-638x

Impact Factor 3.025

Editor

Mr. Bhagwat Asaram Shinde

Assistant Professor,
Swami Sahajanand Bharati College of Education,
Shrirampur, Dist. Ahmednagar 413709 (M.S.)

PUBLICATION DETAILS

Title	Assessment & Accreditation of Teacher Education Institutes
Editor	Prof. Bhagwat Asaram Shinde
Editorial Board	Dr. M.S. Pondhe Prin. S.S.B. College of Education, Shrirampur Dr. R.K. Nannar Asso. Prof. S.S.B. College of Education, Shrirampur Prof. A.K. Karwar Asst. Prof. S.S.B. College of Education, Shrirampur Prof. V.S. Patole Asst. Prof. S.S.B. College of Education, Shrirampur Prof. C.M. Bhoje Asst. Prof. S.S.B. College of Education, Shrirampur Prof. N.H. Mengal Librarian, S.S.B. College of Education, Shrirampur
Publisher	Aayushi International Interdisciplinary Research Journal Impact Factor 3.025 UGC Approved No.64259
ISSN No.	2349-638x
Edition	Published in December 2017
Disclaimer	• We do not warrant the accuracy or completeness of the information, text, graphics, links or other items contained within these articles.• We accept no liability for any loss, damage or inconvenience caused as a result of reliance on such content.• Only the author is the authority for the subjective content and may be contacted.• Any specific advice or reply to query on any content is the personal opinion of the author and is not necessarily subscribed to by anyone else.
©	All rights are reserved
Warning	• No part of this publication may be reproduced, reprinted, translated and stored in the retrieval system, transmitted or utilized in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.• All disputes are subjected to Ahmednagar Jurisdiction only.

National Annual Conference on

Assessment And Accreditation of Teacher Education Institutes (16th & 17th Dec.2017)

Organized By	S.S.B. College Of Education, Shrirampur In Association with MSSTE A	ISSN 2349-638x Impact Factor 3.025

57.	डॉ.अमरनाथ शांताराम कुमावत	पाठ्य सहगामी क्रियाएँ	228 To 231
58.	डॉ. संजीवनी राजेश महाले व डॉ. माधवी धारणकर	मुक्त विद्यापीठाच्या शिक्षणशास्त्र निष्णात शिक्षणक्रमाच्या मूल्यमापनात ज्ञानरचनावादाचे उपयोजन	232 To 237
59.	अशोक माहुरे	शालेय आंतरवासितेचा तुलनात्मक अभ्यास	238 To 240
60.	नारायण हेमाजी मेंगाळ	आयसीटी युगात शिक्षकाने आत्मसात करावयाची कौशल्ये व त्यातील नवप्रवाह	241 To 245
61.	डॉ. परमेश्वर अभंगराव पाटील	ज्ञानरचनावादी मूल्यमापन कार्यनीती आणि शिक्षकांची भूमिका	246 To 249
62.	राजु गुलाब शेख	दोन वर्षीय शिक्षक प्रशिक्षण अभ्यासक्रम - अमंलबजावणी व समस्या	250 To 254
63.	डॉ.लाजवंती ई. राठोड	शांतता शिक्षणासाठी सहकार्ययुक्त अध्ययन तंत्राच्या परिणामकारकतेचा अभ्यास	255 To 260
64.	डॉ.मुग्धा प्रभाकर सांगेलकर	दोन वर्षांचे शिक्षक शिक्षण कार्यक्रम अंमलबजावणीतील समस्या	261 To 266
65.	डॉ. संजय रणदिवे व डॉ. विद्युलता पांढरे	भाषा विषयाच्या संकल्पनांच्या अध्यापनासाठी पारंपारिक अध्यापन पध्दती व क्रमन्वित अध्ययन तंत्राची परिणामकारकता एक प्रायोगिक अभ्यास	267 To 270
66.	सौ. शोभा संग्राम पाटील	शिक्षण प्रशिक्षण कार्यक्रमांमध्ये सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन पध्दती	271 To 275
67.	विद्यादेवी भिला बागुल, राहुल दलितराव ढेरे व डॉ.संजीवनी रा. महाले	अध्ययन अक्षम विद्यार्थ्यांच्या वैयक्तिक शैक्षणिक आराखड्याद्वारे ज्ञानरचनात्मक मूल्यमापन	276 To 282
68.	डॉ.दयाराम पवार	मूल्यमापनातील परीक्षा पध्दतीत आयसीटीची उपयुक्तता	283 To 288

मूल्यमापनातील परीक्षा पध्दतीत आयसीटीची उपयुक्तता

**Dr. Dayaram D Pawar,
Asst. Prof. School of Education
YCMOU, Nashik**

सारांश :

मूल्यमापन ही एक सुनियोजित ,पध्दतशीर वनिरंतर चालणारी अशी प्रक्रीया आहे. या प्रक्रीयेमध्ये पूर्वनियोजित शैक्षणिक उद्दिष्टे किती प्रमाणात साध्ये झाली आहेत ते निश्चित केले जाते. विद्यार्थ्यांना वर्गात दिलेल्या अध्यापन अनुभवांची परिणामकारकता ठरविता येते. त्यावरून शिक्षणाचे हेतू किती प्रमाणात साध्य झाले हे दिसते. दैनंदिन व्यवहारामध्ये मूल्यमापनाला अनन्य साधारण महत्व आहे. यक्त्तिने केलेल्या प्रत्येक कार्यात त्याला यश अथवा अपयश कितपत मिळाले ते तपासावे लागते. शाळेमध्ये सुध्दा अध्ययन अध्यापन प्रक्रीयेमध्ये मूल्यमापन करावे लागते. मूल्यमापन करतांना विद्यार्थ्यांना गुण अथवा श्रेणी दिली जाते. मूल्यमापनामुळे शैक्षणिक उद्दिष्टे ,शैक्षणिक अनुभूती , विशिष्ट क्षमता , मूल्यमापनाची साधने ह्यांचा समावेश होतो. आज आयसीटीने सर्वत्र प्रवेश केला आहे.त्यामुळे अध्ययन अध्यापन प्रक्रीयेमधील परीक्षाविषयक कार्यासाठी आयसीटीची उपयुक्तता महत्वाची आहे. आयसीटीमुळे विद्यार्थ्यांसंदर्भातील परीक्षा परीक्षाविषयक कार्य तातडीने करणे सोपे जाते. परीक्षा पध्दतीतील ऑनलाईन व ऑफलाईन परीक्षा पध्दतीतील परीक्षाविषयक कार्यात आयसीटीचा उपयोग होतो. व आयसीटीचा वापर केल्यामुळे कार्य सुलभ होते व विश्वासार्हता वाढण्यास मदत होईल. आयसीटीच्या वापरामुळे विद्यार्थ्यांना परीक्षा देण्यासाठी आज ऑनलाईन पध्दतीमुळे परीक्षा देण्यासाठी परीक्षा केंद्रावर जाण्याची आवश्यकता नाही. विद्यार्थी ऑनलाईन पध्दतीने परीक्षा देवू शकतो.उदाहरण द्यावयाचे झाल्यास आज मूक्त विद्यापीठात परीक्षा पध्दती ही पूर्णता आयसीटीचा वापर करून घेतली जाते. म्हणून परीक्षा पध्दतीमध्ये आयसीटीचा वापर केल्यामुळे प्रश्नसंच विकसन व निर्मिती ,परीक्षेचा डाटा वर्गीकरण करणे ,परीक्षा ओळखपत्र तयार करणे व पाठविणे , ऑनलाईन परीक्षा पध्दतीचे आयोजन व मूल्यमापन, विद्यार्थ्यांचा निकाल तयार करू गुणवत्ता यादी तयार करणे, विद्यार्थ्यांना गुणानुक्रमे विशिष्ट पारीतोषिक वर्गीकरण ,निकाल प्रकाशित करणे ,विद्यार्थ्यांची गुणपत्रिका तयार करणे ,मूल्यमापनात वस्तुनिष्ठता , वेळेची व पैशाची बचत करणे यासारखे फायदे होतील.त्यामुळे आयसीटीचा मूल्यमापनातील परीक्षापध्दतीतील उपयुक्तता ह्यावर सदरील पेपरमध्ये प्रकाश टाकलेला आहे.

क्कळीचे शब्द : मूल्यमापन , आयसीटी ,मूल्यमापनाची साधने ,ऑनलाईन परीक्षा पध्दती.

● प्रस्तावना :

२१ व्या शतकातमध्ये संगणकाच्या वापरामुळे जग एक कुटूंब बनले आहे. संगणकाचा वाढता प्रभावामुळे बऱ्याच ठिकाणी इंटरनेटच्या माध्यमातून आयसीटीचा अधिकाधिक वापर होत आहे. या संगणकीय आयसीटीच्या काळात असे क्षेत्र नाही की जेथे आयसीटी वापर केला जात नाही. रेल्वे, हॉटेल्स, बँकींग, टूरीक्षम, वैद्यकीय,उद्यगधंदे संरक्षण,अंतराळ,शिक्षण इत्यादी सारख्या अनेक क्षेत्रात वापर होत आहे.त्यामुळेच शिक्षण क्षेत्र सुध्दा आयसीटीच्या वापरापासून दूर राहू शकत नाही.

मूल्यमापन ही एक सुनियोजित ,पध्दतशीर वनिरंतर चालणारी अशी प्रक्रीया आहे.या प्रक्रीयेमध्ये पूर्वनियोजित शैक्षणिक उद्दिष्टे किती प्रमाणात साध्ये झाली आहेत ते निश्चित केले जाते.विद्यार्थ्यांना वर्गात दिलेल्या अध्यापन अनुभवांची परिणामकारकता ठरविता येते. त्यावरून शिक्षणाचे हेतू किती प्रमाणात साध्य झाले हे दिसते. दैनंदिन व्यवहारामध्ये मूल्यमापनाला अनन्य साधारण महत्व आहे.व्यक्त्तिने केलेल्या प्रत्येक कार्यात त्याला यश अथवा अपयश कितपत मिळाले ते तपासावे लागते.शाळेमध्ये सुध्दा अध्ययन अध्यापन प्रक्रीयेमध्ये मूल्यमापन करावे लागते. मूल्यमापन करतांना विद्यार्थ्यांना गुण अथवा श्रेणी दिली जाते. मूल्यमापनामुळे शैक्षणिक उद्दिष्टे ,शैक्षणिक अनुभूती ,विशिष्ट क्षमता ,मूल्यमापनाची साधने ह्यांचा समावेश होतो. आज आयसीटीने सर्वत्र प्रवेश केला आहे.त्यामुळे अध्ययन अध्यापन प्रक्रीयेमधील परीक्षाविषयक कार्यासाठी आयसीटीची उपयुक्तता महत्वाची आहे. आयसीटीमुळे विद्यार्थ्यांसंदर्भातील परीक्षा परीक्षाविषयक कार्य तातडीने करणे सोपे जाते. ऑनलाईन व ऑफलाईन

परीक्षा पध्दतीतील परीक्षाविषयक कार्यात आयसीटीचा उपयोग होतो. व आयसीटीचा वापर केल्यामुळे कार्य सुलभ होते व विश्वासार्थता वाढते. विद्यार्थ्यांला परीक्षा देण्यासाठी आज ऑनलाईन पध्दतीमुळे परीक्षा देण्यासाठी परीक्षा केंद्रावर जाण्याची आवश्यकता नाही. विद्यार्थी ऑनलाईन पध्दतीने परीक्षा देवू शकतो. उदाहरण द्यावयाचे झाल्यास आज मूक्त विद्यापीठात परीक्षा पध्दती ही पूर्णता आयसीटीचा वापर करून घेतली जाते.

● **मूल्यमापनाची संकल्पना :**

मूल्यमापनाची संकल्पना प्रथम डॉ. बेझामिन ह्यांनी १९४८ मध्ये मांडली. मूल्यमापनाला शिक्षणक्षेत्रामध्ये महत्त्व आहे. एनसीएफ २००५ व २०१० च्या नविन अभ्यासक्रम आराखडानुसार मूल्यमापनाच्या संकल्पना बदललेली आहे. ह्यामध्ये अनेक नव्या बाबीचा समावेश करण्यात आला आहे. मूल्यमापन ही एक सुनियोजित, पध्दतशीर व निरंतर चालणारी अशी प्रक्रीया आहे. या प्रक्रीयेमध्ये पूर्वनियोजित शैक्षणिक उद्दिष्टे किती प्रमाणात साध्य झाली आहेत ते निश्चित केले जाते. विद्यार्थ्यांना वर्गात दिलेल्या अध्यापन अनुभवांची परिणामकारकता ठरविता येते. त्यावरून शिक्षणाचे हेतू किती प्रमाणात साध्य झाले हे दिसते. परंतू परीक्षापध्दतीमध्ये अनेकवेळा अडचणी येतात त्यामुळे परीक्षापध्दतीमध्ये सुधारणा होणे आवश्यक आहे. बदलत्या संकल्पनेनुसार मूल्यमापनामध्ये देखिल बदल होणे आवश्यक आहे.

परीक्षापध्दतीमध्ये सुधारणा करण्यासाठी विविध समीत्याने शिफारशी सुचविलेल्या आहेत. व्ही नटराजन समीतीचा, अग्रवाल समीता चा देखिल उल्लेख करता येईल. परीक्षा पध्दतीतील काही दोष दूर करून आयसीटीचा वापर करावा असेही सुचविले आहे. भारतासारख्या अखंडप्राय देशामध्ये उच्च शिक्षणाच्या विस्तार करून गुणात्मकविकास करणे आवश्यक आहे. त्यामुळे आयसीटीची परीक्षा पध्दतीमध्ये उपयुक्त भूमिका ठरू शकते.

● **मूल्यमापनाची साधने :**

मूल्यमापनाच्या साधनाचे संख्यात्मक व गुणात्मक साधने असे प्रकार करता येतील. संख्यात्मक व गुणात्मक साधनामुळे विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानात्मक, भावात्मक व क्रियात्मक क्षेत्रामध्ये सुधारणा करता येते. संख्यात्मक साधनामध्ये परीक्षा पध्दती, लेखी, तोंडी व प्रात्यक्षिक परीक्षांचा समावेश होतो. गुणात्मक साधनामध्ये निरीक्षणात्मक तंत्रे, अविष्कार तंत्रे, व समाजमितीय तंत्रे येतात. निरीक्षणात्मक तंत्रामध्ये प्रासंगिक नोंदी, पडताळा सूची व पदनिश्चयन श्रेणीचा समावेश होतो. आत्मनिरीक्षणात्मक तंत्रामध्ये मुलाखत, प्रश्नावली, मतावली, व अभिरूप शोधिका, समस्या शोधिका, व्यक्तीमत्त्व शोधिका व वर्तन शोधिका व अभिव्यक्ती शोधिका येतात. अविष्कार तंत्रामध्ये चित्रे काढणे, बाहुल्यांचा खेळ, वाक्यपूर्ती करणे, गोष्ट पूर्ण करणे व दैनंदिनी व विचार व्यक्त करणे ही साधने येतात. समाजमितीय तंत्रामध्ये ओळखा पाहू तंत्र व समाजमितीय तंत्राचा समावेश होतो.

वरील सर्व साधनांद्वारे विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन केले जाते. परंतू जेथे जेथे शक्य आहे त्या ठिकाणी मूल्यमापन करतांना आयसीटीचा वापर केल्यास मूल्यमापन अचूकपणे करणे सोपे होते. या मूल्यमापन साधनाच्या घटकावरून आयसीटीचे स्वरूप ठरवावे. संगणकाद्वारे या विविध साधनामध्ये माहिती तयार करणे व नोंद करे व मिळालेल्या माहितीचे वर्गीकरण करता येते. व अन्वयार्थ लावता येतो. म्हणून परीक्षाविषयक कार्यासाठी आयसीटीचा उपयोग आवश्यक आहे.

● **परीक्षा पध्दतीतील आयसीटीचे वैशिष्ट्ये :**

१. मूल्यमापनात अचूकता मुळे चूकाचे प्रमाण कमी होते.
२. वेळेत विद्यार्थ्यांना निकाल जाहीर करून देता येतो
३. अंतर्गत गुणांची नोंद ऑनलाईन पध्दतीने केली जाते.
४. विशिष्ट उत्तरपत्रिका गहाळ झाल्यास शोधणे सोपे जाते.
५. विद्यार्थ्यांला निकालबाबत समाधान न झाल्यास उत्तरपत्रिकेचे समिक्षण व प्रत उपलब्धता
६. परीक्षा विषयक कामकाजाचा गोपनीय डाटा सुरक्षितता
७. परीक्षा पध्दतीमध्ये मानवी हस्तक्षेप होण्याचे प्रमाण टाळता येते.

८. मूल्यमापकाला संबंधित परीक्षाकेंद्रावरच जाण्याची आवश्यकता नाही.
९. मूल्यमापकाला त्याच्या सोई व वेळानुसार मूल्यमापन करण्याची सुविधा
१०. निकाल पध्दतीमध्ये गोपनीयता व पारदर्शकता राखण्यास मदत होते.

वरील बाबीचा विचार केल्यास आयसीटी परीक्षा पध्दतीमध्ये किती उपयुक्त आहे हे सक्षात येते. परंतु आयसीटीचा वापर करण्यापूर्वी त्यासाठी लागणारी भौतिक सुविधा व साधनसामग्री उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे.त्यासाठी अद्यावत सॉफ्टवेअर असलेले संगणक,इंटरनेट,प्रिंटर,स्कॅनर,कॅमेरा,पूर्णवेळ विद्युतप्रवाह सारखे आवश्यक आहे.परीक्षा संदर्भात कार्य करणार्या मनुष्यबळाचे प्रशिक्षण वेळोवेळी होणे आवश्यक आहे.

● **परीक्षा पध्दतीतील आयसीटीची उपयुक्तता :**

आयसीटीची उपयुक्तता लक्षात घेता परीक्षा पध्दतीमध्ये सुध्दा आयसीटीचा वापर करता येतो. आयसीटीचे कार्य परीक्षा पध्दतीमध्ये आज उपयुक्त आहे. आयसीटीमुळे व्यवस्थापकाला ,विद्यार्थ्याला परीक्षाविषयक कार्याच्या विविध बाबीचे नियंत्रण व नियोजन करणे सोपे झाले आहे.मूल्यमापनामध्ये विद्यार्थ्याला परीक्षा देण्यापासून ते निकालपर्यंतचे कार्य येतात. व परीक्षा आयोजकांच्य दृष्टीने परीक्षापूर्व,परीक्षाच्या काळात व परीक्षानंतर अशा प्रकारचे कार्य करावे लागते. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ अनेक दिवसापासून आयसीटीचा वापर करीत आहे. परंतु मागील काही वर्षापासून आयसीटीचा वापर विद्यार्थीप्रवेशापासून ते निकालपर्यंतचे सर्व कार्य ऑनलाईन पध्दतीने सुरु आहे. त्यात परीक्षा पध्दतीमध्ये पुर्णता आयसीटीचा वापर केला जात आहे.त्यात परीक्षेच्या विविध टप्प्यावर आयसीटी वापरली जाते. परीक्षेपूर्वीचे अंतर्गत गुणांची नोंद देखिल घेतली जाते.परीक्षेच्या दृष्टीने विचार केल्यास परीक्षापध्दतीसाठी आवश्यक असणारी पूर्वतयारी करणे,विद्यार्थी डाटा तयार करणे,परीक्षाकेंद्र निवड व नियोजन करणे,विद्यार्थ्यांचे हॉलतिकीट,परीक्षेचे वेळापत्रक व परीक्षासंबंधीत विविध माहिती व सूचना ह्या विद्यापीठाच्या वेबसाईटवर वेळोवेळी प्रकाशित केल्या जातात.त्यानुसार परीक्षेचे आयोजन केले जाते. पूर्वीच्या काळी प्रश्नपत्रिका छापून परीक्षाकेंद्रावर पाठविल्या जात होत्या.आता तसे न करता ऑनलाईन आयसीटीद्वारे एसआरपीडी सारख्या पध्दतीने परीक्षाकेंद्रावर परीक्षेच्या अवघ्या काही मिनिटे अगोदर पाठवितात.त्यानंतर संबंधित व्यक्ती परीक्षाकेंद्रावर लॉगीन आयडीद्वारे प्रिंट करून घेतात. अशा प्रकारे ही परीक्षापध्दती पूर्णता ई पध्दतीने आयोजित केली जाते. विद्यार्थी उत्तरपत्रिकेवर विद्यार्थ्यांची सर्व परीक्षेसंबंधीत प्राथमिक माहिती छापील स्वरुपात उपलब्ध आहे. परीक्षा संपन्न झाल्यावर किंवा सुरु असतांनाच उपलब्ध झालेल्या उत्तरपत्रिकेनुसार उत्तरपत्रिका स्कॅन केल्या जातात. व गोपनीय पध्दतीने विशिष्ट कोड देवून संबंधित मान्यताप्राप्त परीक्षकाकडे इ स्वरुपात पाठविल्या जातात. परीक्षकांना यूढर आयडी व पासवर्ड दिला जातो. मूल्यमापक उत्तरपत्रिकेचे मूल्यमापन करतात .केवळ प्रश्ननिहाय गुण देवून उत्तरपत्रिका ई स्वरुपात जमा करतात. व विशिष्ट प्रणालीमुळे उत्तरपत्रिकेवरी गुणांची एकत्रित नोंद होते.व त्यानंतर निकाल कार्यवाही

रुन निकाल घोषित केला जातो. अशा प्रकारे परीक्षा पध्दतीमध्ये आयसीटीचा वापर होत आहे.याशिवाय देखिल आयसीटीचा वापर खालीलप्रमाणे करता येईल.

१. प्रश्नसंच विकसन व निर्मिती
२. परीक्षेचा डाटा वर्गीकरण करणे
३. परीक्षा ओळखपत्र तयार करणे व पाठविणे
४. ऑनलाईन परीक्षा पध्दतीचे आयोजन व मूल्यमापन
५. विद्यार्थ्यांचा निकाल तयार करु गुणवत्ता यादी तयार करणे
६. विद्यार्थ्यांना गुणानुक्रमे विशिष्ट पारीतोषिक वर्गीकरण
७. निकाल प्रकाशित करणे
८. विद्यार्थ्यांची गुणपत्रिका तयार करणे
९. मूल्यमापनात वस्तुनिष्ठता
१०. वेळेची व पैशाची बचत करणे

➤ **प्रश्नपत्रिका संच विकसन व निर्मिती :**

प्रश्नसंच संबंधित विषय तज्ज्ञाकडून संविधान तक्त्यानुसार तयार करावीलागते.घटकनिहाय,स्तरनिहाय व प्रश्नकाठीप्यपातळीनुसार तयार करुन घेणे आवश्यक आहे. परंतू आयसीटीच्या साहायाने प्रश्नसंच तयार करुन घेणे सोईचे होते. प्रश्नसंच संबंधित तज्ज्ञाकडून विकसन करुन घेवून त्यामध्ये विशिष्टपध्दतीचा अवलंब करुन त्या संगणकात संग्रहीत करु ठेवता येतात. त्यामुळे संगणकाला आदेशित केल्याप्रमाणे प्रोग्राम तयार करुन त्या प्रश्नपत्रिकेचे वर्गीकरण करणे सुलभ जाते. तसेच परीक्षाकेंद्रावर तात्काळ इ स्वरुपात पाठविता येते.कधी काही अचानक परीस्थिती निर्माण झाल्यास तेंव्हाही दुसरा प्रश्नसंच तात्काळ पाठविता येवून विद्यार्थ्यांना होणारा त्रास वाचविता येतो.

➤ **परीक्षेचा डाटा वर्गीकरण करणे :**

परीक्षा आयोजन करणे महाविद्यालय,विद्यापीठांना तेवहांच शक्य होते जेव्हा त्याच्याकडे विद्यार्थ्यांचा परीक्षेच्या संदर्भातील प्राथमिक माहिती ई स्वरुपात असणे आवश्यक आहे. त्यांना प्राथमिक स्वरुपाची कार्यवाही परीक्षेच्या दृष्टीने करावी लागते. जेव्हा हजारो विद्यार्थी असतात तेव्हा मनुष्याकडून कामाच्या मर्यादा लक्षात घेता त्यासाठी बराच वेळ लागतो.परंतू संगणकाच्या साहायाने विद्यार्थ्यांची सर्व माहिती जतन असल्यामुळे त्या माहितीचा परीक्षाविषयक कामासाठी उपयोग करणे सोईचे जाते.कधी काही कारणास्तव बदल करावयाचे असल्यास ते कार्य ही कमीत कमी वेळेत करणे शक्य होते.त्यामुळे परीक्षा विभागाला परीक्षेचे आयोजन करण्यापासून ते निकाल घोषित करण्यापर्यंत डाटा अतिशय उपयुक्त होतो.हे आयसीटीमुळे शक्य होते.

➤ **परीक्षा ओळखपत्र तयार करणे व पाठविणे :**

आयसीटीच्या परीक्षापध्दतीमध्ये वापर केल्यामुळे विद्यार्थ्यांचा परीक्षाविषयक डाटा सर्व जतन करता येतो.त्यामुळे परीक्षा ओळखपत्र करणे सोईचे जाते. त्या ओळखपत्रावर विद्यार्थ्यांची माहिती,परीक्षाविषयक माहिती व अभ्यासक्रमाची माहिती दिलेली असते.विषयनिहाय माहितीचे वर्गीकरण करणे त्यानुसार उत्तरपत्रिका तयार करणे इ माहिती उपलब्ध होते. ओळखपत्र ऑनलाईन उपलब्ध झाल्यामुळे विद्यार्थ्यांना पत्यावर पाठविण्याची आवश्यकता नाही. ओळखपत्र हरविण्याची शक्यता नाही.व विद्यार्थ्यांना आणायला जाण्याची आवश्यकता नाही. ते त्यांच्या सोईनुसार जवळच्या संगणककेंद्रांवरुन उपलब्ध करुन घेवू शकतात.

➤ **ऑनलाईन परीक्षा पध्दतीचे आयोजन व मूल्यमापन :**

काही विद्यापीठांमध्ये ऑनलाईन परीक्षा पध्दतीचे आयोजन व मूल्यमापन पध्दतीचा अवलंब काळानुरूप केला जात आहे. उदा.मुक्त विद्यापीठ व इतर काही विद्यापीठात अभ्यासक्रमानुसार ऑनलाईन परीक्षापध्दतीने किंवा ऑफलाईनद्वारे परीक्षा पध्दती व मूल्यांकनाची पध्दत स्विकारल्यामुळे निकालाची कार्यवाही करणे संबंधितांना कमीत कमी वेळेमध्ये करता येते . त्यामुळे वेळेचे नियोजन करुन परीक्षापध्दतीमध्ये गोपनियता व विश्वासहार्थता वाढविता येते.

➤ **विद्यार्थ्यांचा निका गुणवत्ता यादी तयार करणे :**

परीक्षा संपन्न झाल्यावर विहित कालावधीमध्ये परीक्षेचा निकाल लावणे आवश्यक आहे.निकाल तयार करणे गुंतागुंतीचे कार्य आहे. परंतू आयसीटीच्या वापरामुळे एकुण विषय, विद्यार्थी,मिळालेले गुण ,टक्केवारी,शहरी व ग्रामीण विद्यार्थी प्रमाण,मुलामुलींचे प्रमाण,उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांचे प्रमाण व अनुत्तीर्ण विद्यार्थीप्रमाण इत्यादी आयसीटीमुळे संकलित करुन ठेवणे सहज शक्य आहे. त्यामुळे निकाल सारांश तयार करता येतो. वरील सर्व माहिती संगणाद्वारे जतन केल्यामुळे त्यावर प्रक्रीया करुन कोणता विद्यार्थी ,कोणत्या श्रेणीमध्ये उत्तीर्ण झाला किंवा कसे ह्याची माहिती तयार करता येते. त्यावरुन विद्यार्थ्यांचा गुणानुक्रम तयार करणे सोपे होते.आणि ह्या सर्व कामात आयसीटी उपयुक्त ठरते.

➤ **विद्यार्थ्यांना गुणानुक्रमे विशिष्ट पारीतोषिक वर्गीकरण :**

विद्यापीठात शिक्षण घेत असलेल्या विद्यार्थ्यांचे अभ्यासक्रमनिहाय विविध वर्गावर्गात ,विषयात प्रथम,द्वितीय व तृतीय क्रमांक दिल्या जातात.तर कधी विद्यार्थ्यांच्या संवर्गानिहाय, शहरीग्रामीणतेनुसार तर कधी मुलमुली,

नियमित व बहिशाल विद्यार्थीप्रमाणे विद्यार्थ्यांना पारीतोषिके देण्याची सोय केलेली असते. त्यामुळे ह्या विद्यार्थ्यांशी निगडीत ाहिती संगणकाद्वारे आयसीटीच्या द्वारे तयार करणे सोपे जाते. आयसीटीच्या माध्यमातून ही सर्व माहिती जतन केलेली असते.त्याचा वापर करून विद्यार्थ्यांच्या गुणानुक्रमाने विशिष्ट पारीतोषिके देण्यासाठी आयसीटीचा वापर करता येईल.

➤ **निकाल प्रकाशित करणे :**

पूर्वी विद्यार्थ्यांना निकाल हा वर्तमानपत्रातून माहिती होत असे .त्यामध्ये केवळ रोल कनंबर व गुण एवढीच माहिती असे. आज मात्र आयसीटीमुळे विविध विद्यापीठांच्या,स्पर्धेच्या परीक्षेचे निकाल संकेतस्थळावर प्रकाशित केले जातात.त्यामुळे विद्यार्थ्यांना त्यांच्या निकालाबाबत सविस्तर माहिती उपलब्ध होते. तसेच त्या गुणपत्रिकेची प्रिंट सुध्दा उपलब्ध होते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांना वेळेवर निकाल पाहतायेत असल्यामुळे त्यांना आनंद होतो हे आयसीटीच्या वापरामुळे शक्य झालेले आहे.

➤ **विद्यार्थ्यांची गुणपत्रिका तयार करणे :**

संबंधित विद्यापीठाने अभ्यासक्रमानुसार निकाल जाहीर केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना गुणपत्रिका देणे आवश्यक आहे.जेव्हा हजारो , लाखोच्या संख्येने विद्यार्थी परीक्षेला बसलेले आसतात त्यावेळी निकालाची कार्यवाही करून अचूक गुणपत्रिका तातकाळ प्रिटींग करून विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देता येते. व वितरण ही करता येते.अशाप्रखरे गुणपत्रिका आयसीटीच्या साहाय्याने रेखिव,सुबक व आकर्षिक करता येते.

➤ **मूल्यमापनात वस्तुनिष्ठता :**

परीक्षा पध्दती सुरळित करण्यासाठी विविध समीत्यांनी शिफारशी केलेल्या आहेत. त्यांनी परीक्षापध्दतीमध्ये आयसीटीचा वापर करण्याचे सुचविले आहे. तसेच आयसीटीचा वापर अधिका धिक सेल्यास परीक्षा पध्दतीमध्ये दर्जा राखता येईल.मूल्यमापनाचा उद्देश आहे की वस्तुनिष्ठ,पारदर्शक पध्दतीने परीक्षेचे आयोजन करण्यात यावे.व निकाल जाहीर व्हावा. पूर्वी आयसीटीचा वापर कमी प्रमाणात होत असतांना अधिक धिक का र्य मॅन्युअलपध्दतीने केल्या जात असे.त्यात व्यक्तीकडून चूका होण्याचे प्रमाण असे.कारण आकडेवारी ही गुंताहुंतीची असते.,उत्तरपत्रिका गुणानुक्रम लावणे, मूल्यमापन करून घेणे, वर्गीकरण करणे,परीक्षेचा डाटा सुरक्षित ठेवणे ह्यासारख्या बाबीचे का र्य आयसीटीच्यामाध्यमातून करणे सोपे झाले आहे. व चूका चे प्रमाण देखिल कमी झालेले आहे.आयसीटी चा वापर करून प्रश्नपत्रिका ई स्वरुपात पाठविणे,मूल्यमापन करणे ,गुणांची वर्गवारी करणे,निकाल प्रका शित करणे , परीक्षेसंदर्भातील विविध माहिती देणे, बदल तातकाळ कळविणे ह्यासारख्या बाबी सोप्या झालेल्या आहेत.आयसीटीच्या माध्यमातून अनेक लोकांना एकाच वेळी निकाल पाहता येतो.त्यांचा परीक्षेवरील विश्वास ाढतो. व मूल्यमापनाचा दर्जा देखिल उंचावण्यास मदत होते.

➤ **वेळेची व पैशाची बचत करणे :**

विद्यार्थ्यांना प्रवेश झाल्यापासून ते निकाल पर्यंतचे काम द्यापीठात विविध विभागातील अनेक व्यक्तीकडून केले जाते.त्यामुळे मनुष्यबळ व पैसा मोठ्याप्रमाणात खर्च होत असते. तसेच तातडीने पेपर तपासून घेणे हे सुध्दा कठीण काम आहे.त्यासाठी विविध स्तरावर तयारी करावी लागते.परंतू आयसीटीच्या माध्यमातून अचूकपणे आयसीटीचा वापरामुळे कमीतकमी मनुष्यबळामध्ये ,कमीतकमी खर्चात,कमीतकमी वेळेत अचूकपणे परीक्षेचे का र्य करण्यास मदत होते.

● **समारोप :**

आयसीटी शिक्षण क्षेत्रातील उपयुक्तता लक्षाते घेता परीक्षा पध्दतीमध्ये सुध्दा आयसीटी चा वापर करता येवू शकतो. आयसीटीच्या वापरामुळे परीक्षापध्दतीशी निगडीच परीक्षा परीक्षाविषयक कार्य तातडीने करणे सोपे जाते. आयसीटीच्या वापर केल्यामुळे कार्य सुलभ होते व विश्वासायता वाढते.विद्यार्थ्यांला परीक्षा देण्यासाठी आज ऑनलाईन पध्दतीमुळे परीक्षा देण्यासाठी परीक्षा केंद्रावर जाण्याची आवश्यकता नाही. विद्यार्थी ऑनलाईन पध्दतीने परीक्षा देवू शकतो. आयसीटीचा परीक्षेत वापर केल्यामुळे प्रश्नसंच विकसन व निर्मिती ,परीक्षेचा डाटा वर्गीकरण करणे ,परीक्षा ओळखपत्र तयार करणे व पाठविणे , ऑनलाईन परीक्षा पध्दतीचे

आयोजन व मूल्यमापन, विद्यार्थ्यांचा निकाल तयार करु गुणवत्ता यादी तयार करणे, विद्यार्थ्यांना गुणानुक्रमे विशिष्ट पारीतोषिक वर्गीकरण ,निकाल प्रकाशित करणे ,विद्यार्थ्यांची गुणपत्रिका तयार करणे ,मूल्यमापनात वस्तुनिष्ठता , वेळेची व पैशाची बचत करणे यारखे कारखे कार्य सोपे जाते.

● **संदर्भग्रंथ सूची :**

१. चव्हाण किशोर,(२००४),माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान,नाशिक,इनसाईट पब्लिकेशन.
२. मुडेगावंकर गणेश (संपादन) ,मूल्यमापन नवविचार प्रवाह ,नाशिक,,इनसाईट पब्लिकेशन.
३. पाटील विनोद,(२०१३), शालेय व्यवस्थापन व परीक्षेसाठी संगणकाचा विविधांगी उपयोग : शिक्षणसमीक्षा
४. पाटील कृष्णा व चित्रकार राहूल (२००९),शिक्षणशास्त्र सेट मी होणार,कोल्हापूर,फडके प्रकाशन